

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

Кравченко І.О.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету*

УДК 347.91:349.412

DOI 10.32782/2663-5666.2023.3.1

ОСОБЛИВОСТІ УРЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ СПОРІВ НА СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Вступ. Підготовка справ до судового розгляду є однією із найважливіших стадій цивільного судочинства, оскільки саме на цій стадії не лише остаточно визначається предмет спору, з'ясовуються заперечення проти позову, перевіряється наявність доказів та вирішуються питання відводів з визначенням порядку розгляду справ, але і вчиняються інші дії з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті. Під поняттям «вчиняються інші дії» законодавець передбачає як направлення копії позовної заяви відповідачу (третім особам), так і отримання відзиву на позов (пояснення третіх осіб щодо позову), започатковуючи по суті процес змагальних паперів, який має місце між сторонами та право сторін на урегулювання спору за участю судді.

Практика показує: якщо процес змагальних паперів (позов – відзив – відповідь на відзив – заперечення) широко застосовується на стадії підготовчого провадження, то інститут урегулювання спору за участі судді по суті не має свого практичного правозастосування, оскільки такий правозастосовчий процес не ґрунтується на обов'язку суду проводити таке урегулювання з тим, щоб саме на стадії підготовчого провадження віднайти компроміс між сторонами, наприклад, у земельно-орендних відносинах чи між землевласниками або землекористувачами сусідніх земельних ділянок щодо при вирішенні спору щодо добросусідства. Судова статистика показує, що в Україні із року в рік на стадії судового розгляду справ закривається більше двохсот тисяч проваджень. Ось чому переносити процедуру урегулювання спору на стадію безпосереднього судового розгляду, де однією із вимог процесуального законодавства є оперативність розгляду справ по суті недоцільно, оскільки в такому випадку буде неефективно

використовуватися процесуальний час, а відтак буде відбуватись додаткове завантаження судів. Оперативність же в процесі урегулювання спору за участі судді на основі компромісу є особливо важливою для земельно-майнових спорів, оскільки при затягуванні таких спорів вони мають тенденцію до свого поглиблення, а відтак починає ускладнюватися і сам процес доказування. Все це негативно впливає на ефективність використання землі в економіці країни: з одного боку, через правову невизначеність призупиняється якісний обробіток спірних земельних ділянок, що веде до часткової поступової втрати ними своєї якості через забур'янення, засмічення такої землі, невжиття відповідних заходів для боротьби з вітровою ерозією, відсутність достатньої кількості поживних речовин у зв'язку із своєчасним невнесенням мінеральних та органічних добрив, тощо. Показовим прикладом такої ситуації може слугувати фабула цивільної справи № 595/1124/17, що розглядалась Монастириським районним судом Тернопільської області в період з 2017 по 2023 роки. Предметом спору було встановлення земельного сервітуту на право проходу та проїзду транспортних засобів до земельних ділянок позивачів, через частину земельної ділянки, належної до земель комунальної власності Бучацької міської ради. Рішення у справі було ухвалене лише 19 квітня 2023 року [1], переглянуто та залишено без змін постановою суду апеляційної інстанції 16.08.2023 року [2], а 2 жовтня 2023 року одним із відповідачів було подано касаційну скаргу до Верховного Суду, провадження за якою станом на кінець жовтня 2023 року було ще не відкрито.

З іншого, навпаки, земельна ділянка може тривалий час використовуватись без правостановлюючих документів, спричиняючи її за-

конному власнику збитки майнового характеру. Одним із численних прикладів такої ситуації, є, зокрема, справа № 191/4270/19, розглянута 21 вересня 2023 року Синельниківським міськрайонним судом Дніпропетровської області, за фабулою якої земельна ділянка незаконно використовувалась відповідачем з 2014 року і з моменту пред'явлення позову (2019 рік) продовжувала використовуватись до ухвалення у 2023 році судового рішення [3].

Ось чому проблема судової медіації на основі примирення сторін чи віднайдення певного компромісу, де суддя бере активну участь, являючись ініціатором таких процесів, є актуальною не лише з точки зору доктринального аналізу стадії підготовки справ до судового розгляду, а і є важливою для суспільства в цілому. Вирішення такої проблеми потребує законодавчих змін у сфері процесуального урегулювання підготовчого провадження з тим, щоб надавши право і можливості суду урегулювати спір за рахунок примирних процедур за ініціативою суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання мети і завдань підготовчого провадження, а також процесуальних дій суддів на стадії підготовки справ до судового розгляду, особливо справ, які стосуються земельно-майнових спорів, так і залишаються дискусійними, не дивлячись на цілий ряд наукових досліджень, які проводилися Бондаренко-Зелінською Н. Л., (2007), Тимченком Г. П. (2012), Гетманцевим О. В. (2013), Горецьким О. В., Грабовською О. А. (2019), Курилом М. П., Ясинком Д. М. (2020), Шаповалом М. М. (2023). Таким чином, підготовче провадження потребує безумовного наукового дослідження як з доктринальної, так і прикладної точок зору.

Викладення основних результатів дослідження. Підготовка справ до судового розгляду, предметом яких є земельно-майнові спори, є надзвичайно важливою стадією цивільного процесу, оскільки саме на цій стадії формується той правовий, доказовий, аналітичний базис, який дає можливість швидко і ефективно розглянути справу по суті. В той же час, дана стадія являє собою одне із найдискусійніших питань, як з доктринальної, так і практичної точок зору, оскільки вона і на сьогодні так і не набула своєї остаточної стабільності.

Саме з цих підстав проблема підготовчого провадження в цивільному процесуальному праві потребує свого наукового дослідження як щодо його мети, так і його завдань з можливістю розширеного підходу до медіативних можливо-

стей суду, що на сьогодні є надзвичайно важливо, оскільки першоосновою судового захисту порушених майнових прав на земельну ділянку повинен бути не формальний розгляд справи по суті, а розумний розсуд судом існуючої правової суперечки, бо це відповідає інтересам як сторін спору, так і суспільства, підвищуючи довіру останнього до судової влади. Неможливо перейти відразу до розгляду справи по суті і ухвалити судові рішення без можливостей щодо примирення сторін та урегулювання спору за рахунок медіативних процедур, бо такий підхід не буде узгоджуватися із принципом диспозитивності судочинства, оскільки суд «сприяє врегулюванню спору шляхом досягнення угоди між сторонами» (п. 2 ч. 5 ст. 12 ЦПК України).

Безумовним фактом є те, що пошук оптимальної моделі підготовки справ до судового розгляду і на сьогодні продовжується, оскільки цивільне судочинство в умовах глобалізації суспільних відносин, орієнтується не лише на сторони, як індивідууми спору, які захищають своє право та інтерес в суді, а і на соціалізацію цивільного судочинства. Так, Цивільні процесуальні кодекси УРСР 1924, 1929 років не передбачали такої процесуальної стадії як підготовка справи до судового розгляду. Доктрина і практика того періоду виходили з того, що активність суду є першоосновою на фоні значної спрощеності судових процедур, що давало можливість судам розглядати справи відразу при надходженні їх до суду без ніякої щодо цього підготовки. Разом з тим, такий підхід обумовлювався тим, що робітничо-селянський суд керувався «загальною політикою робітничо-селянського уряду» (ст. 6 ЦПК УРСР 1929 р.) [4, с. 3], а тому всі справи повинні розглядатися швидко і без жодних щодо цього затримок. Така практика на прискорення розгляду справ, а відтак – і на прискорення роботи суду, призводила до численних судових помилок та як наслідок – скасування судових рішень як незаконних та необґрунтованих. Упереджуючи таку судову практику, Пленум Верховного Суду СРСР у своїй постанові № 52 від 28 жовтня 1935 р. «Про суворе дотримання процесуальних норм в цивільному процесі» вперше зазначав, що досудова підготовка цивільних справ повинна бути обов'язковою в усіх випадках, «краще вирішити справу пізніше, аніж вирішити її невірною» [5, с. 42]. В подальшому, кодифікація процесуального законодавства ознаменувалась прийняттям в 1963 році нового Цивільного процесуального кодексу, де вперше нормативно

було закріплено стадію підготовки цивільних справ до судового розгляду. Метою такої стадії було «забезпечення своєчасного і правильного вирішення справи» (ст. 143 ЦПК України 1963 р.) [6]. Така модель підготовки справ до судового розгляду передбачала процесуальну активність суду, оскільки у змісті даної норми зазначалося, що «суддя проводить підготовку справ до судового розгляду», тобто цивільне судочинство продовжувало «сповідувати» слідчу практику цивільного процесу, де активність суду не обмежувалась, а навпаки – віталась.

Проголошення незалежності України спричинило зміни і в правосудді, і на зміну слідчої форми цивільного судочинства було запроваджено змагальну форму правосуддя, що у свою чергу потягло за собою зміну як завдань, так і мети цивільного процесу.

Так, відповідно до глави 3 ЦПК України, 2004 р., яка мала назву «Проведення у справі до судового розгляду», попереднє судове засідання проводиться з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду або забезпечення правильного та швидкого вирішення спору (ч. 1 ст. 130 ЦПК України в ред. 2004 р.). В цій частині законодавець зазначав, що суддя повинен з'ясувати: «чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає позов відповідач, чи не бажають сторони укласти мирову угоду або передати справу на розгляд третейського суду» (ч. 3 ст. 130 ЦПК України) [7]. В той же час, якщо спір не був врегульований відповідно до ч. 3 ст. 130 ЦПК України, то суддя по суті приступав до звичайної підготовки справи до судового розгляду. Це призвело до утворення стадійності у сфері підготовчого провадження. Таким чином, законодавець породив нову «спеціальну процесуальну форму – попереднє судове засідання», що на думку В. І. Тертишнікова така форма є недоцільною, оскільки вона ускладнювала підготовку справ до судового розгляду [8, с. 168].

В новій редакції Цивільного процесуального кодексу України 2017 р. дана стадія цивільного процесу отримала нову назву: «Підготовче провадження» (гл. 3 розділу 3 ЦПК України 2017 р.).

Так, відповідно до ч. 1 ст. 189 ЦПК України, «завданнями підготовчого провадження є: 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу; 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог; 3) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів; 4) вирішення відводів; 5) визначення порядку

розгляду справи; 6) вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безпешконого розгляду справи по суті» [6].

З точки зору земельно-майнового спору під завданням підготовчого провадження розуміються як обособлені питання матеріально-майнового характеру (предмет спору, заперечення, зібрання доказів), так і питання загально-процесуального характеру (відводів, порядку розгляду справ, вчинення інших дій). Здавалося б, що завдання підготовчого провадження і його мета є обособленими категоріями, але насправді його мета і завдання у сфері земельно-майнових спорів, корелюються із завданнями та основними засадами як цивільного процесуального, так і земельного матеріального законодавства, які полягають у справедливості, неупередженості та своєчасному розгляді і вирішенню цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, зокрема на землю (ч. 2 ст. 4 ЗК України), свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. При цьому, як суд, так і учасники судового процесу, зобов'язані керуватися завданням цивільного судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі (ч. 2 ст. 2 ЦПК України).

Як бачимо, з одного боку підготовче провадження є багатофункціональною судовою процедурою, але з іншого боку така процедура спрямована не на врегулювання земельно-майнового спору з тим, щоб у стадію безпосереднього розгляду справи надходили справи лише спірного характеру, а на вирішення процесуально-формальних питань, які безумовно є важливими, але вони не вирішують завдання підготовки справ до судового розгляду в повній мірі.

Заради справедливості варто зазначити, що відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 197 ЦПК України, у підготовчому засіданні суд «з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді». Як бачимо, таке з'ясування знову ж носить виключно технічний характер, оскільки вбирає в себе лише постановку судом питань: «чи бажають сторони», що не пов'язується з обов'язковістю дій суду по врегулюванню спору, яке б носило імперативний характер.

В цій частині Пленум Верховного Суду України у своїй постанові № 7 від 16 квітня 2004 р. «Про практику застосування судами

земельного законодавства при розгляді цивільних справ» зазначав: «Звернути увагу судів на необхідність неухильного додержання вимог статті 130 ЦПК України (в редакції 2004 р.) щодо повного використання можливостей попереднього судового засідання для врегулювання земельних та пов'язаних із земельними відносинами майнових спорів до судового розгляду з метою забезпечення їх правильного та швидкого вирішення» [9].

Як бачимо, Верховний Суд пропонує цілий ряд процесуальних дій, які спрямовані на отримання певного правового результату на стадії підготовчого провадження для врегулювання земельних та пов'язаних із ними спірних відносин і лише при неможливості такого урегулювання, суд може призначати справу до судового розгляду, яка в таких випадках буде носити виключно спірний характер. Будь-яке процесуальне спрощення, формалізм на стадії підготовчого провадження, не повинен мати місця. В цій частині необхідно сказати, що інститут урегулювання спору за участі судді не є переконливим з прикладної точки зору. Так, процес урегулювання спору здійснюється не за ініціативи суду, до якого звернулася особа за захистом свого порушеного права, свободи чи інтересу, а за ініціативою обох сторін такого спору, що в судовій практиці є надзвичайно рідкісною ситуацією.

У травні 2019 року Європейською комісією з ефективності правосуддя (СЕРЕJ) було опубліковано звіт зі статистичними даними щодо судової медіації у цивільних справах, факти проведення якої мали місце в судах різних країн Європи. Зокрема, Україна представлена у даному звіті за наступними показниками: на 714359 справ припало лише 600 випадків медіативного вирішення спору. При цьому, «індекс збалансованого співвідношення» між медіацією та судовим процесом у нашій державі (обрахований шляхом ділення кількості випадків медіації на кількість цивільних справ) склав лише 0,08% тоді як, наприклад у Фінляндії показник даного індексу сягає 17,51% (10677 загальної кількості цивільних справ, з яких 1870 спорів було вирішено за допомогою медіативних процедур) [10].

Така ситуація має місце тому, що як судді, так і адвокати не зацікавлені в такому урегулюванні, бо це з одного боку потребує додаткового часу, певних зусиль, а з іншого – відповідних навиків у сфері медіації. Ось чому в практичній площині така процедура як урегулювання спору за участю судді практично не застосовується. Як зазначає В. П. Корнієць, судді не роз'ясню-

ють суть таких процедур і з цих підстав у практичній площині інститут врегулювання спорів за участі судді фактично не діє [5, с. 43].

В цій частині М. М. Ясинок та Д. М. Ясинок зазначають, що «хорошу ідею підготовчого провадження законодавець настільки розбалансував та зарегулював, що вона стала простим формальним процесуальним трафаретом, позбавленим простого як людського, так і професійного спілкування. Хоча саме на цій стадії адвокати могли б самостійно, швидко і професійно за участі судді урегулювати спірні відносини сторін без участі останніх, оскільки сторони у підготовчому провадженні сьогодні відіграють лише роль статистів... При цьому, норми процесуального законодавства з точки зору підготовчого провадження не поєднуються між собою, що робить підготовче провадження не ефективним, і не поєднаним із безпосереднім розглядом справи.» [11, с. 244].

Безумовно, на доктринальному рівні є критичні зауваження щодо завдань підготовчого провадження в частині визначення обставин справи, які підлягають встановленню, зібранню відповідних доказів, визначенню предмета спору. Такі вимоги статті 197 ЦПК України, по суті, суперечать принципу диспозитивності, оскільки «сторони самі визначають для себе обсяг необхідного тягаря доказування, а остаточне корегування предмету позову можливе лише після остаточного дослідження доказів» [12, с. 210].

Безумовно, такі зауваження є слушними, оскільки сьогодні підготовче провадження замість реального урегулювання спору, в тому числі і земельно-майнового характеру, за рахунок примирення сторін, яке повинно ініціюватись судом, по суті, стало трафаретним, а відтак – процесуально формальним. З цих підстав всі підготовчі провадження є доволі схожими одне на одне, незважаючи на різний предмет спору. Мета підготовчого провадження, безумовно, повинна перебувати в корелятивному взаємозв'язку з метою і завданням цивільного судочинства, які спрямовані на справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [6].

В той же час ефективність підготовчого провадження з точки зору справ земельно-майнового характеру полягає не лише у визначенні предмету спору та складу учасників судового процесу, з'ясування наявності заперечень про-

ти позовних вимог, перевірки наявності доказів, вирішенню відводів, призначення дати розгляду справи. Ці всі питання скоріше носять технічний характер, і мало нагадують підготовку справи до судового розгляду, оскільки така підготовка жодним чином не свідчить про ефективність підготовчого провадження. Завдання підготовчого провадження повинно полягати у тому, щоб жодна справа, яку можливо урегулювати за рахунок перемовин, компромісних пропозицій, примирних процедур, не повинна переходити у сферу безпосереднього розгляду справ, оскільки в іншому випадку стадія підготовчого провадження є неефективною. Дана думка узгоджується із вимогами ч. 2 ст. 158¹ ЗК України, в якій зазначається: «Органи, передбачені статтею 158 цього Кодексу, сприяють примиренню сторін земельного спору» (за ч. 1 ст. 158 ЗК України, земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування). Така позиція законодавця щодо сприяння примиренню сторін земельного спору чи спору, який може витікати з обов'язків по виконанню договорів оренди земельних ділянок, суперфіцію, емфітевзису чи земельного сервітуту безумовно повинні проходити процес примирення саме на стадії підготовчого провадження, а не під час дослідження доказів, певних фактів чи обставин, оскільки в такому випадку суд знову вимушений буде витратити цінний процесуальний час на урегулювання спору при примиренні сторін, але уже на стадії безпосереднього розгляду справи.

Висновки. Підготовка цивільних справ до судового розгляду та процедура здійснення провадження в даній процесуальній стадії регулюються нормами Цивільного процесуального кодексу України. В той же час, дані нормативні принципи не свідчать про превалювання ідеї примирення сторін, де ініціатива такого примирення повинна належати суду, над суто формальними процесуальними діями суду, направленими на ухвалення рішення у спорі.

Такий підхід законодавця, зокрема, у справах, предметом яких є вирішення земельно-майнового спору, призводить до поглиблення спірних відносин, оскільки законодавець, по суті, переносить процедуру такого урегулювання із стадії підготовки справи до судового розгляду в стадію судового розгляду справ по суті, що призводить до неефективного використання судом процесуального часу та додаткового завантаження судів. Очевидно, що законодавець фактично протиставляє медіативні процедури процесуальній діяльності суду, хоча кінцева мета як

врегулювання спору за участю судді, так і вирішення спору по суті є єдиною – захист порушених, невизнаних чи оспорюваних прав або інтересів. Таким чином, на нашу думку, розподіл стадії підготовки справи до судового розгляду на окремі процедури є недоцільним, оскільки дане поняття повинне носити комплексний характер. Питання ж урегулювання земельно-майнового спору за участю судді сьогодні винесено за рамки як стадій, так і проваджень цивільного судочинства, являючи по суті обособлену судову медіацію, процедура якої можлива лише в результаті приватної ініціативи сторін спору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рішення Монастирського районного суду Тернопільської області від 19 квітня 2023 року у справі № 595/1124/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110600500> (дата звернення: 15.10.2023).
2. Постанова Тернопільського апеляційного суду від 16 серпня 2023 року у справі № 595/1124/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113118883> (дата звернення: 15.10.2023).
3. Рішення Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 21 вересня 2023 року у справі № 191/4270/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114147413> (дата звернення: 31.10.2023).
4. Цивільний процесуальний кодекс УРСР від 1 грудня 1929 р. Київ: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1949. 176 с.
5. Корнієць В. П. Підготовче провадження: проблеми теорії і практики. *Приватне та публічне право*. 2021. № 4. С. 41–45.
6. Про затвердження Цивільного процесуального кодексу Української РСР: Закон УРСР від 18 липня 1963 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1500-06#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20040318#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
8. Тертишніков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Х.: Вид. «ФОП Вапнярчук Н.М.», 2008. 608 с.
9. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 16 квітня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
10. Залар Алеш. Комплексний аналіз поточного контексту, бар'єрів та можливостей для розвитку медіації з рекомендаціями щодо розвитку та впровадження медіації в Україні. 13 травня 2019 р. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/New-Justice_Comprehensive_Analyses_on_Mediation_for_Ukraine_Ales_Zalar_UKR.pdf (дата звернення: 20.10.2023).
11. Ясинок М. М., Ясинок Д. М. Мировая юстиція в Україні: можливості чи лише теорія? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 243–246.
12. Джавадов Х. А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. К.: Вид-во «Юридична думка», 2018. 334 с.

Кравченко І.О. ОСОБЛИВОСТІ УРЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ СПОРІВ НА СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей однієї із найбільш дискусійної стадії цивільного процесу – стадії підготовчого провадження. Автор досліджує передумови введення даної процесуальної стадії як в цивільне процесуальне законодавство, так і практику загальних судів, а також розглядає процес становлення даної стадії в різні історичні періоди розвитку цивільного судочинства в нашій державі. У зв'язку з цим, в роботі аналізується процесуальне законодавство та особливості його правозастосування на стадії підготовки справ до судового розгляду, в тому числі і справ, в яких предметом розгляду є земельно-майнові спори. При цьому, автор зауважує, що підготовче провадження з одного боку являє собою багатофункціональну судову процедуру, яка вже на цьому етапі судового процесу спрямовується на захист порушених майнових прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин, але з іншого така процедура не спрямована на урегулювання земельно-майнових спорів за рахунок медіативних процедур, ініціатива в яких повинна належати суду, оскільки останній є тим організаційним суб'єктом, до функцій якого належить комплексне охоплення такої процесуальної процедури як підготовка справ до судового розгляду.

У статті звернуто увагу на те, що сьогодні питання урегулювання спору за участі судді ініціативно належить обом сторонам спору, а відтак судді і адвокати не зацікавлені у додатковій роботі, яка полягає у примиренні сторін при розгляді земельно-майнового спору, що в практичній площині призводить до того, що така процедура майже не застосовується в сучасному правосудді судів загальної юрисдикції нашої держави. Наслідком такої ситуації є неефективне використання процесуального часу, а відтак – і збільшення навантаження на суддів. У статті досліджено судову практику, з якої вбачається, що з року в рік саме на стадії судового розгляду цивільної справи по суті в Україні закривається більше двохсот тисяч справ. Аналізуючи вказані статистичні дані у статті зроблено висновок, що більшість із вказаних справ можливо було б закінчити на стадії підготовчого провадження за рахунок застосування медіативних процедур, які повинен започатковувати суд, не перекладаючи ініціативу початку такого процесу на сторони.

Автор звертає увагу на той факт, що не дивлячись на наявність нормативного закріпленої в цивільному процесуальному законодавстві процедури урегулювання спору за участю судді, який можливо ефективно застосувати при вирішенні земельно-майнових спорів, даний механізм на практиці майже не застосовується, оскільки має характер обособленої судової медіації, процедура якої можлива тільки за приватної ініціативи учасників спору. Урегулювати ж спірні майнові земельні відносини за рахунок обміну змагальними паперами неможливо і в той же час законодавець не наділяє суд не лише імперативним обов'язком примушувати сторони до мирного врегулювання існуючої правової суперечки.

Ключові слова: цивільний процес, земельно-майнові спори, правозастосовча практика, судовий захист, земельна ділянка, земельні відносини, судова медіація.

Kravchenko I.O. PECULIARITIES OF SETTLEMENT OF LAND AND PROPERTY DISPUTES AT THE STAGE OF PREPARATORY PROCEEDINGS IN CIVIL PROCEEDINGS

The article is devoted to the study of the peculiarities of one of the most controversial stages of the civil process – the stage of preparatory proceedings. The author examines the prerequisites for the introduction of this procedural stage both in civil procedural legislation and the practice of general courts, and also examines the process of formation of this stage in different historical periods of the development of civil justice in our country. In this regard, the work analyzes procedural legislation and the peculiarities of its enforcement at the stage of preparing cases for trial, including cases in which land and property disputes are the subject of consideration. At the same time, the author notes that, on the one hand, the preparatory proceedings are a multifunctional court procedure, which already at this stage of the court process is aimed at protecting the violated property rights and legitimate interests of the participants in land relations, but on the other hand, such a procedure is not aimed at settling land and property disputes at the expense of mediation procedures, the initiative in which should belong to the court, since the latter is the organizational entity whose functions include the comprehensive coverage of such a procedural procedure as the preparation of cases for trial.

The article draws attention to the fact that today the issue of dispute settlement with the participation of a judge proactively belongs to both sides of the dispute, and therefore judges and lawyers are not interested in additional work, which consists in the reconciliation of the parties when considering a land and property dispute, which in the practical plane leads to that such a procedure is almost never used in the modern justice of the courts of general jurisdiction of our country. The consequence of such a situation is the inefficient use of procedural time, and therefore an increase in the burden on judges. The article examines judicial practice, from which it can be seen that from year to year more than two hundred thousand cases are closed in Ukraine precisely at the stage of judicial review of a civil case. Analyzing the specified statistical data, the article concludes that most of the specified cases could be completed at the stage of preparatory proceedings due to the use of mediation procedures, which should be initiated by the court, without transferring the initiative of starting such a process to the parties.

The author draws attention to the fact that, despite the existence of a normative procedure for the settlement of a dispute with the participation of a judge enshrined in civil procedural legislation, which can be effectively applied in the resolution of land and property disputes, this mechanism is almost never used in practice, as it has the character of separate judicial mediation, the procedure of which is possible only at the private initiative of the parties to the dispute. It is impossible to settle disputed property and land relations through the exchange of competing papers, and at the same time, the legislator does not endow the court with the imperative duty to force the parties to a peaceful settlement of the existing legal dispute.

Key words: civil process, land and property disputes, law enforcement practice, court protection, land plot, land relations, court mediation.